

PROPUŠTENA PRILIKA ZA RANGERA

Libuše Jirsak

Ivo Pervan / Marija Mirković, *Ivan Krstitelj Ranger*,
Zagreb, INA - Industrija nafte d.d., 2004., 267 str.,
ISBN 953-7049-19-1

S obzirom na plemenitu namjeru naznačenu u uvodnim tekstovima fotomonografije *Ivan Krstitelj Ranger* - a to je da prihod od njezine prodaje treba osigurati daljnja sredstva za obnovu pavlinskog samostana u Lepoglavi gdje će se u konačnici otvoriti muzej - voljela bih da joj mogu prognozirati pozitivnu recepciju u stručnim kunsthistoričarskim ili barem nekim drugim krugovima. Nakon nekoliko desetljeća istraživanja građe od neupitne važnosti za hrvatsku likovnu baštinu činilo se da je nečujni Kairos konačno na djelu. Dostatna financijska sredstva trebala su garantirati kvalitetno predstavljanje Rangerova opusa među koricama stručne knjige. No, krenimo redom.

Prije petnaest godina veliki je interdisciplinarni pothvat okrunjen izložbom *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244-1786.* u zagrebačkom Muzeju za umjetnost i obrt rezultirao senzibilizacijom šire javnosti za izuzetan doprinos pavlinskoga reda kulturnome razvoju naše sredine. Otada više nije bilo potrebno posebno naglašavati mjesto koje opus najznačajnijega pavlinskog slikara Ivana Krstitelja Rangera zauzima u hrvatskoj povijesti umjetnosti. Monumentalni katalog koji je popratio izložbu postao je temeljno djelo o kulturi ukinutoga samostanskog reda.¹ Suprotno tomu, već letimičan pogled na nedavno izdanu fotomonografiju otkriva

kako se radi o barem delikatnom *slučaju*. Dok urednici knjige (Mijo Ivurek i Mirko Kovačević) otkrivaju kako knjiga treba predstavljati „jedan od prvih temeljitijih prikaza djela ovoga velikog baroknog slikara“,² varaždinski biskup msgr. Marko Culej ističe da je njezino izdavanje „izniman... umjetnički, crkveno-kulturni i nacionalni događaj“.³ Pažljivo upoznavanje s monografijom ipak ostavlja dojam da između dobre namjere i konačnog rezultata postoji neprimjeren raskorak.

Marija Mirković desetljećima se bavi radom istaknutooga pavlina te upravo njezinim istraživanjima dugujemo podatke o Rangerovu podrijetlu i teritorijalnoj rasprostranjenosti njegova umjetničkog stvaralaštva, kronologiju očuvanih zidnih slika te interpretaciju pojedinačnih ikonografskih programa. Konačno, autorica je i dviju poglavlskih izložbi posvećenih Rangerovim oslicima sakralnih objekata održanih u povodu 300. godišnjice rođenja i 250. godišnjice smrti (*Otvorena nebesa Ivana Krstitelja Rangera*, 2003. i *Czvet szveteih*, 2004.). Sudeći prema dvodijelnoj koncepciji monografije u kojoj drugi, dulji dio, predstavljaju prilozima uz pojedine lokacije na kojima su očuvana Rangerova djela, treba pretpostaviti da je tekst Marije Mirković zamišljen kao svojevrsan *uvod u Rangera*.⁴ No, umjesto na pregleđan uvod u građu, odnosno standardne elemente

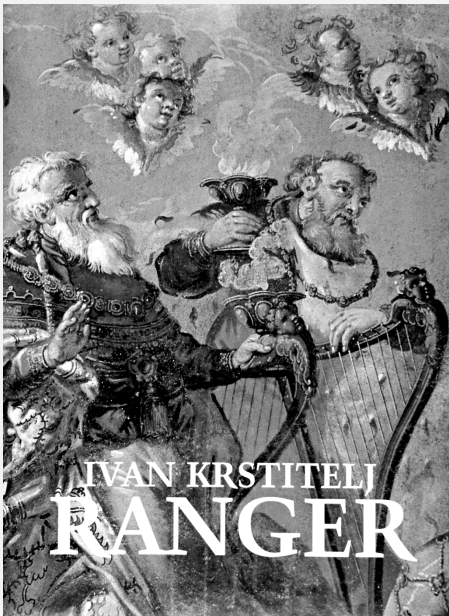
¹ *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244-1786.*, katalog izložbe, (ur.) Đurđica Cvitanović - Vladimir Maleković - Jadranka Petričević, Zagreb, Globus-Muzej za umjetnost i obrt, 1989.

² IVO PERVAN / MARIJA MIRKOVIĆ, *Ivan Krstitelj Ranger*, Zagreb, 2004., 8.

³ IVO PERVAN / MARIJA MIRKOVIĆ (bilj. 2), 12.

⁴ MARIJA MIRKOVIĆ, *Ivan Krstitelj Ranger*, majstor slikanja na žbuci, u: IVO PERVAN / MARIJA MIRKOVIĆ (bilj. 2), 26-54. Napominjem da oznake stranica ovdje nisu realni orijentir za daljnju izvornoga teksta zbog ispreplitanja izvornika s prijevodima na njemački i engleski jezik.

znanstvene studije, nailazimo na kronološki nepregledno nizanje pojedinih Rangerovih zadataka - od upitne suradnje u koncepciji svodne štukature za vjetne Kapele Majke Božje Koruške kraj Križevaca, preko Kapelice sv. Ivana Krstitelja na Gorici nad lepoglavskim samostanom, Olimja, Belca, Remeta i franjevačkih objekata u Varaždinu, do Purge Lepoglavske i Kamenice. Uglavnom deskriptivan diskurs bez filtriranja morfološko-stilskih karakteristika možda ide u prilog ikonografskome dešifriranju programa oslika, ali često smo izgubljeni u fazama sazrijevanja Rangerova izraza, odnosno u vremenskim oznakama - neoprezno baratanje sintagmama *prije, kasnije, sljedeće godine, desetak godina ranije i u desetljećima koja slijede* unosi pomutnju u predstavljeni materijal. Prava je šteta što Rangerovi otvoreni nebeski svodovi i naslikani oltari nisu razmotreni u kontekstu europskoga baroknog iluzionizma:

time bismo, umjesto da bivamo upozoreni tek na inovacije u oblikovanju pojedinih ikonografskih programa, dobili jasnu predodžbu o izuzetnosti njegova hrvatskog opusa.

Nedostatak kronograma postat će još očitiji kad se upustimo u drugi dio monografije koji je posvećen pojedinim ciklusima zidnih slika. U njemu mlade povjesničarke umjetnosti Jelena Kovačević i Sanda Milošević naizmjenično obrađuju jedanaest programa (*Sakralni objekti s djelima Ivana Krstitelja Ranger*)⁵ uglavnom po istoj shemi - nakon uvoda o lokaciji pavlinskoga objekta daju njegovu tipološku karakterizaciju i osvrt na građevne preinake, zadržavaju se na deskripciji i iščitavanju sadržaja oslika bez upuštanja u njegovu cjelovitu povijesno-umjetničku analizu i bez napomena kako je ustvari kronologija organizirana. Zbog nepostojanja fusnota ne saznajemo ništa o tezama prethodnika koji su već obrađivali temu, kao ni o izvorima. Kako knjizi nedostaje i popis literature, stječe se dojam da je osnovnu ulogu pri njezinu koncipiranju odigrala posve neznanstvena praksa. Miješanje hipoteza s činjenicama i impresija s objektivnim pristupom, uz pokoju logičku pogrešku,⁶ primjerenije je tekstu turističke informativne brosure ili najranijim opisima kulturnih znamenitosti iz pera ljubitelja umjetnosti kad povijesnoumjetnička struka još nije imala konkretne obrise. Dakako, ne mora baš svaki tekst vezan uz monografski pristup nekom opusu ispunjavati cjelovite kriterije znanstvene studije.

Deskriptivističko-impresionistički pristup te ikonografsko-ikonološka usredotočenost na sadržaj i simboliku prikaza dominantna u povijesti umjetnosti sredinom prošloga stoljeća, usprkos tomu što je do danas mnogostruko podvrgnuta kritici, jedna je od legitimnih opcija koju nudi kunsthistoričarski uni-

⁵ Bilo bi zanimljivo čuti od prevoditelja zašto se u njemačkoj verziji naziva ove cjeline na mjestu sakralnih objekata (engl. „sacred buildings“) odjednom pojavljuju „Kirchen“ (crkve). Kapele i franjevačka ljekarna to, dakako, nisu. Ovaj je detalj jedna od mnogih nedosljednosti pri prevođenju izvornoga teksta. Za komentar ostalih prijevodnih previda ovom prilikom ne nalazimo dovoljno prostora. Spomenimo tek da knjizi nedostaju pomna lektura i korektura. Navodim nedopustivu aljkavost u njemačkom prijevodu na vrlo vidljivom mjestu, prvoj lijevoj stranici tik do kazala, gdje stoji „Spracliche redaktion“ i „Graphische gestaltung“.

⁶ Ilustracije radi, navodim primjer iz teksta JELENE KOVAČEVIĆ, Crkva Majke Božje Remetske u Zagrebu, u: IVO PERVAN / MARIJA MIRKOVIĆ (bilj. 2), 178-195, 192. Autorica konstatira kako „Rangerov oslik u Remetama pojašnjava jedan od izvora predložaka kojima se Ranger služio“ jer jedna od propovijedi pavlina Hilariona Gašparotija, objavljena u djelu *Cvjet sveteih* između 1752. i 1761., sadrži podudarnosti s remetskim zidnim slikama. No, već na idućoj stranici piše: „Ne zna se je li Gašparotijev tekst bio Rangerov predložak, ili su Rangerove freske inspirirale Gašparotija koji je zato objavio svoju propovijed održanu za Veliku Gospu u Remetama. Nesumljivo, suradnja je postojala.“

verzum. No, da bi u knjizi koja ima ambiciju promijeniti stanje stvari u predstavljanju naše barokne baštine ta opcija funkcionirala na zadovoljavajući način, tekst mora biti popraćen vrhunskim ilustracijama. Tek tada je prihvatljivo da je tekst informativna pratnja slike i da služi njezinu dešifriranju. O njegovoj znanstvenoj razini u tom slučaju ne treba razglabati - široj bi javnosti svakako bila zanimljiva i kvalitetna slikovnica koja bi prezentirala atraktivan segment naše kulturne baštine. Gledajući reprodukcije, moramo se upitati kome je, ustvari, ova knjiga namijenjena.

Osvrt na njezin ilustrativni aspekt nezahvalan je zadatak. Autoru fotografija Ivi Pervanu ne možemo zamjeriti jer nemamo na temelju čega zaključiti kakve su kvalitete njegove fotografije. One su, naime, postale žrtvama diletantske tehničke pripreme. Počevši od prijeloma sloga s prevelikim, oku neugodnim proredom, preko naporna eksperimentiranja s umetanjem i ispreplitanjem izvornoga teksta s čak dva prijevoda (tako da treba okrenuti i po pet listova da bi se naišlo na nastavak rečenice), do maltretiranja snimaka niske rezolucije razvlačenjem na veliki format i izrazito loše obrade, grafičko-likovni dizajn ove knjige i jest njezina najočitija mana (grafičko oblikovanje i pripremu potpisuje Nikola Drempetić Hrčić, a skeniranje i obradu reprodukcija Dragutin Škreblić iz zagrebačkoga DFA studija). Čini se kako su i tekst i likovni prilozi bili prisiljeni prilagoditi se unaprijed zamišljenome formatu monografije, umjesto da se razmatranjem

postojećega materijala dođe do zaključka koji bi format bio optimalan za njegovu prezentaciju. „Spaljeni“, „hrapavi“ kolori i sfumatirano pretapanje boja pogubni su za stvaranje čitateljeva dojma o Rangerovoj suptilnoj paleti (vidjeti stranicu 76-77), pa čak i za prepoznavanje sadržaja pojedinih scena (u kolebanju između kandidata za najgoru ilustraciju, navodim ih nekoliko: str. 48-49, 80, 102-103, 121,⁷ 158).

Ukratko, za snalaženje u gradi obuhvaćenoj fotomonografijom *Ivan Krstitelj Ranger* još uvijek nam je neophodan prošlostoljetni katalog izložbe u MUO i ne možemo pristati na prijedlog da je najznačajniji slikar hrvatskoga baroka dobio dostojnu valorizaciju svoga rada.

A kad smo već iskreni, budimo i posve precizni: nitko ne želi niti može osporiti da je Marija Mirković velika poznavateljica opusa Ivana Krstitelja Ranga, da umjetnički fotograf Ivo Pervan zna svoj posao te da je INA tvrtka koja godinama ulaže znatna financijska sredstva u očuvanje, obnovu i zaštitu hrvatske spomeničke baštine (sjetimo se samo obnove Crkve sv. Marije Snježne u Belcu). Kritika i nevjerica upućene su isključivo projektu ove i ovakve fotomonografije koja nije ispunila očekivanja i koja je naglasila potrebu za stručnom, pomno pripremljenom i kvalitetno opremljenom prezentacijom Rangerova opusa. Nadajmo se da će do nje doći u što skorijoj budućnosti.

⁷ Citiranje iz knjige je iznimno složen zadatak jer brojevi stranica, primjerice, 89-136 nedostaju! Savjetujem konzultaciju kataloga izložbe iz 1989. godine s kvalitetnim fotografijama (127-160), ili pak internetsku stranicu ik-ranger.net na kojoj su se Marija Mirković i Janko Belaj pobrinuli za mnogo prihvatljiviju prezentaciju Rangerova stvaralaštva koja uključuje i jasan kronološki pregled njegova života i djelovanja.